

Přehled písemnictví podává:

Sperl: Systematischer Grundriss der Rechtsquellen, Literatur und Praxis des österr. Civilprozess- und Exekutionsrechtes (1903).

Pro právo Slovenské: Hora, Civ. řád soudní na Slovensku (1922).

Část všeobecná.

Oddělení první.

Předmět sporného řízení.

§ 3. Poměr řízení sporného k řízení trestnímu, k řízení ve věcech veřejné správy a k řízení nespornému.

Předmětem řízení sporného jsou soukromoprávní záležitosti sporné (čl. I. uv. zák. k c. ř. s.). Nepatří tudíž do tohoto řízení:

a) záležitosti trestní a veřejnoprávní, nejsouce záležitostmi soukromoprávními;

b) záležitosti nesporného řízení, nejsouce záležitostmi spornými.

Dlužno proto vymeziti řízení sporné oproti:

A) řízení trestnímu, B) řízení správnímu, C) řízení nespornému.

O mezích řízení sporného a nesporného bude pojednáno ve výkladech o řízení nesporném.

A. Poměr řízení sporného k trestnímu.

Řízení trestní odčlňuje bezprávi trestní, t. j. vzepření se právnímu řádu, jež zákonem prohlášeno za čin trestný, řízení sporné odklízí bezprávi civilní, t. j. střetnutí se dvou osob, jež obě se dovolávají právního řádu a z nichž jedna (žalobce) tvrdí, že faktický stav není ve shodě se stavem právním, druhá (žalovaný) pak prohlašuje, že faktický stav jest i stavem právním. Arciž může bezprávi trestní býti zároveň bezprávím civilním, opodstatňujíc nejen nárok státu (soukromého obžalobce) na potrestání, nýbrž působíc i změnu a přesun poměrů soukromoprávních a zakládajíc takto nárok, by v oboru soukromoprávním zjednána byla rovnováha, trestným činem neprávem porušená, zejména, by dána byla náhrada škody, trestným činem způsobené. Co jest bezprávím trestným, stanoví hmotné právo trestní, vymezujíc vyčerpávajícím způsobem skutkové

podstaty jednotlivých trestných činů. Civilní bezprávi jest pojmem značně širším a může zde býti i tehda, když skutek pro nedostatek té které zákonné náležitosti nejeví se zároveň býti činem trestným.

V podrobnostech dlužno zabývatí se otázkou:

1.) jak uplatniti soukromoprávní nároky, opodstatněné činem trestným;

2.) jaký jest vzájemný poměr řízení civilního a trestního, jde-li zároveň o bezprávi civilní a trestní;

3.) jaký vliv má nález trestní na rozhodnutí o nárocích soukromoprávních;

4.) jaký vliv jeví trestní odsouzení na věrohodnost přezvěd-ných osob v řízení civilním.

K čís. 1. Poškozený má na vůli: buďto připojiti se se svými soukromoprávními nároky k řízení trestnímu (§ 371 tr. ř.) nebo domáhati se jich pořadem práva (§§ 19, 1384 obč. zák.). Jedinou výjimku tvoří neplatnost manželství. O této otázce nesmí trestní soud nikdy rozhodovati (§§ 5 a 371 II. tr. ř.). Připojiti se lze pouze:

a) k řízení trestnímu, nikoli též k řízení disciplinárnímu, ať týče se soudce (§ 41 zák. ze dne 21. května 1868, čís. 46 ř. z.) nebo notáře (§ 161 not. ř.) neb advokáta (§ 43 zák. ze dne 1. dubna 1873, čís. 43 ř. zák.);

b) k trestnímu řízení před soudem civilním, nikoli též před trestním soudem vojenským. Adhesního řízení vojenský trestní řád nezná (§ 403 voj. tr. ř.). Řízení trestní povede k úpravě soukromoprávních nároků buďsi tak, že bude o nich spolurozhodnuto v odsuzujícím nálezu trestním, buďsi tak, že za trestního řízení dojde mezi obviněným a poškozeným ku smíru o soukromoprávních nárocích (§ 1384 obč. zák.; trestnost oficiálního deliktu ovšem smírem odčiniti nelze). Pravoplatný nález nebo soudní smír tvoří pak exekuční titul, arcif jen nález tuzemského soudu trestního, nikoli též soudu cizozemského, poněvadž rozsudek cizozemského soudu trestního není v tuzemsku v nižádném směru, tudíž ani co do výroku o soukromoprávních nárocích vykonatelným (§ 36 tr. zák.). Obviněný brániti se může proti výroku o soukromoprávních nárocích opravnými prostředky tr. ř. (odvoláním), po pravomoci nálezu buď obnovou trestního řízení (§ 358 tr. ř.), buď žalobou o obnovu řízení pro nově objevené průvody na soudě civilním (§ 374 tr. ř. a § 530 č. 7 c. ř. s.).

Pořadem práva vyřešeny budou soukromoprávní nároky, pochodící z činu trestného:

a) nepřipojil-li se poškozený k trestnímu řízení;

b) když se sice k řízení trestnímu připojil, ale:

α) v řízení tom nedošlo k odsouzení obviněného, ježto buď ani obžaloba nebyla podána, nebo vynesena rozsudek sprostující, nebo

β) byl sice vynesena rozsudek odsuzující, ale výsledky trestního řízení nepostačují k vyřízení nároků soukromoprávních (§ 366 tr. ř.);

γ) poškozený nespokojí se s náhradou, přiznanou mu soudem trestním, domáhaje se na soudě civilním další, vyšší náhrady (§ 372 tr. ř.).

K č. 2. Civilní a trestní soud provádějí jeden každý řízení, u něho zahájené, bez ohledu na řízení, jež u druhého se koná.

a) Vzejde-li za trvání civilní rozepře podezření činu trestného, jehož vyhledání a odsouzení má, jak lze předvídati, rozhodný vliv na řešení rozepře, může civilní soud tuto prejudiciální otázku pro svou potřebu sám si vyřídit nebo může přerušit civilní řízení, až řečená otázka bude vyřízena cestou trestní, a může, nebylo-li trestní řízení dosud zahájeno, vyvolat trestní řízení tím, že sběh věci sdělí příslušnému soudu trestnímu. S dalším pokračováním v civilní rozepři sečká se pak, až trestní řízení bude pravoplatně skončováno (§ 191 I. c. ř. s.). Řečenou dvojí cestou brát se může civilní soud zejména i v případech, vyjdou-li průtahy, nasvědčující tomu, že podvržena nebo padělána byla listina, pro řešení sporu důležitá, nebo že svědek nebo znalec za svého (přísežného nebo nepřisežného) výsledku nebo strana za svého přísežného výsledku (§ 377 c. ř. s.) za rozepře seznali křivě o okolnostech, pro řešení sporu závažných (§ 191 II. c. ř. s.).

V řízení pro rušenou držbu záleží jen na tom, zda žalobce byl držitelem a zda byl žalovaným v držbě rušen, pokud se týče z ní vypuzen. Jakost činu, zejména eventuelní jeho trestná povaha, je lhostejnou a nedojde proto k přerušení řízení proto, že činem byl snad zároveň spáchán čin trestný.

Ve všech případech zůstává ovšem civilní soud vázán povinností, by oznámil trestnímu soudu průtahy oficiálního činu trestného (§ 84 tr. ř.).

b) Trestní soud samostatně pro svou potřebu vyšetřuje a posuzuje předchozí otázky soukromoprávní, nejsou, pokud jde o posouzení trestnosti obviněného, vázán nálezem, jenž o takovéto předchozí otázce vydán byl soudem civilním (§ 5 tr. ř.). Výjimečně však:

α) musí trestní soud vyčkat, až civilní soud pravoplatně rozhodne, a položit jeho rozhodnutí za základ svému nálezu, týká-li

se soukromoprávní otázka prejudiciální platnosti manželství (§ 5 III tr. ř.);

β) musí civilní soud k žádosti trestního soudu sečkat s řízením o nároku z právního jednání, pro které koná se trestní řízení pro lichvu. Vzejde-li za civilního řízení podezření lichvy, platí předpis § 191 c. ř. s. (§ 9 cís. nař. ze dne 12. října 1914, čís. 275 ř. z., jímž zrušen zákon ze dne 28. května 1881, čís. 47 ř. z. o obmyslných jednáních úvěrných a tudíž i předpis § 11 tohoto zákona, jenž se celkem shodoval s cit. § 9 cís. nařízení a zachován byl v působnosti článkem XI., č. 3 uvoz. zák. k c. ř. s.).

K čísl. 3. Zprošťující náleze trestního soudu nemá vlivu na rozhodnutí civilního soudce o tom, zda jest zde bezprávi civilní. Toto nedostatkem některé náležitosti skutkové podstaty činu trestného právě tak není odčiněno, jako není zhlazeno tím, že trestní soud shledal okolnosti, trestnost skutku vylučující nebo jeho stíhání nedopouštějící. Než ani v tom případě, kde trestní soud nevzal skutek vůbec za dokázaný, není vyloučeno, by ze skutku toho bylo civilně žalováno. Civilní soudce zhodnotí samostatně otázky průvodní, při čemž arciť vezme zřetel k obsahu trestních spisů, pokud staly se procesuálně přípustným způsobem součástí spisů civilních.

Jinak má se věc, došlo-li v trestním řízení k nálezu odsuzujícímu. Pro tento případ stanovena v § 268 c. ř. s. tato zásada: »Závisí-li rozhodnutí na tom, zda kterýsi čin trestný jest prokázán a zda-li komusi jej dlužno přičítati, jest civilní soudce vázán obsahem pravoplatného odsuzujícího nálezu soudu trestního«. Jest tudíž pro civilní soud pravoplatně a závazně vyřešena otázka, že žalovaný jest pachatelem a že mu čin za vinu lze přičítati, zpravidla též otázka příčinné souvislosti mezi činem a poškozením. Výjimkou řešil by civilní soud samostatně otázku příčinné souvislosti v případě, kde žalovaný byl trestně odsouzen pro účast na rvačce (§ 157 tr. zák.). Volnější ruku by měl civilní soudce při trestním odsouzení pro překročení nutné obrany (otázka spoluviny) nebo pro přestupek opilství, pro něž nelze čin přičítati za zločin. Vázán jest civilní soudce výrokem trestního soudce o tom, že a jaká škoda z činu povstala, není mu však bráněno, by nepřiznal náhrady vyšší škody (na př. proto, že přerušení zdraví nebo neschopnost k povolání trvala delší dobu než jak vysloveno v trestním nálezu.

Byl-li pozdějším trestním nálezem odčiněn pravoplatně prvotní náleze trestní, na němž vybudován byl rozsudek civilní, lze domáhati

se na civilním soudě nápravy žalobou o obnovu sporu (§ 530, čís. 5 c. ř. s.).

Podotknouti sluší, že civilní soudce není vázán pravoplatným trestním nálezem úřadu správního, na př. pro polní pých (doslov § 268 c. ř. s.), tím méně ovšem trestním nálezem cizozemského soudu trestního (důsledek zásady § 36 tr. zák.).

K čís. 4. Okolností, že svědek, znalec anebo strana byli pravoplatně odsouzeni pro čin trestný, není o sobě a po samém zákonu zásadně vyloučeno ani, by důkaz řečenými přezvědnými osobami nebyl proveden, ani, by soudce nedal jim víry. Věrohodnost jejich i v tomto případě posuzuje soud dle volného svého uvážení (§§ 272 I., 327, 367, 380 c. ř. s.). Byly-li pro předchozí trestní odsouzení vzneseny za sporu stranou námitky proti věrohodnosti svědka, znalce nebo strany, bude na soudci, by v důvodech rozsudku vyložil, zda a pokud považuje jejich věrohodnost pro vytýkanou závadu za otřesenu či neotřesenu (§§ 272 III, 417 čís. 5 c. ř. s.). Jedinou výjimku z řečeného pravidla tvoří pravoplatné odsouzení pro křivé svědectví nebo křivou přísahu (§ 199 a tr. zák.). Tímto odsouzením jest vyloučeno, by svědek byl vzat do přísahy (§ 336 c. ř. s.; nepřisežně lze ho vyslechnouti) a by strana k důkazu byla vůbec vyslechnuta (§ 372 I c. ř. s.). O znalci zákon se nezmiňuje. Uváží-li se však, že znalec vždy před seznáním musí býti vzat do přísahy, tato jest však pro řečené odsouzení vyloučena, dlužno míti za to, že takové osoby nelze za znalce připustiti, leč by se strany přísahy vzdaly.

B. Poměr řízení civilního k řízení správnímu.

Ústavní listinou (hlava čtvrtá) vytčeny jsou zásady o poměru soudů k moci zákonodárné, k moci správní a výkonné.

I. Poměr civilního soudu k moci zákonodárné vymezen jest těmito zásadami:

1.) Civilní soudce není oprávněn, by zkoumal platnost zákona, by si tudíž zejména položil otázku, zda zákon formálně správně byl usnesen a zda jest ve shodě s ústavní listinou (§ 102 ústavní listiny). Ústavní listina prohlašuje ovšem v čl. I., odst. 1 za neplatné zákony, odporující ústavní listině, jejím součástkám a zákonům ji měnícím a doplňujícím. Než, vysloviti proto neplatnost zákona, není povolán soud, nýbrž zvláštní ústavní korporace, t. zv. ústavní soud (čl. II. ústavní listiny). Tomuto soudu, jehož bližší úprava provedena byla

zákonem ze dne 9. března 1920, čís. 162 sb. z. a n., přísluší dle § 7 tohoto zákona rozhodovati o tom, zda vyhovují:

a) zákony republiky Československé (a zákony Podkarpatské Rusi), citované zásadě čl. I. zákona, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky (§ 7 a zákona, čl. II. uvozovacího zákona k ústavní listině);

b) prozatímní opatření podle § 54 ústavní listiny ustanovení odst. 8 b tohoto paragrafu (§ 7 b zákona a § 54, odst. 13 ústavní listiny).

Ústavní soud skládá se ze sedmi členů. Po dvou členech vysílá do něho nejvyšší soud a nejvyšší správní soud, zvolivše je jeden každý ze sebe v plenární své schůzi podle svého jednacího řádu (čl. III. uv. zák. k ústavní listině, § 1 zákona čís. 162/20). Ostatní dva členy a předsedu jmenuje prezident republiky. Za tím účelem navrhnou sněmovna poslanecká, senát a sněm Podkarpatské Rusi ter-na, z nichž prezident republiky vybere po jednom členu (čl. III. uv. zák. k ústavní listině, § 1 zákona čís. 162/20). Funkční období členů ústavního soudu činí 10 let a počítá se ode dne ustavující schůze (§ 3 zákona). Vyvolati rozhodnutí ústavního soudu není oprávněna ani strana, ani soud nižší stolice, nebo některý senát nejvyššího soudu jako takový.

Ad a) Návrh ve smyslu § 7a, zákona čís. 162/20 podati mohou pouze:

α) nejvyšší soud, nejvyšší správní soud a volební soud, když plenární schůze toho neb onoho z nich na tom se usnesla;

β) poslanecká sněmovna, senát nebo sněm P. R., když nadpoloviční většinou hlasů na tom se ten neb onen z nich usnesl (§§ 9 a 10 zákona čís. 162/20).

Návrh může býti vznesen pouze do tří let ode dne, kdy zákon, o který běží, byl vyhlášen (§ 12 zákona). V návrhu musí býti přesně označeno, která ustanovení určitého zákona odporují kterému ustanovení určitého zákona ústavního, nebo která ustanovení určitého zákona, usneseného Národním shromážděním nebo sněmem P. R., překročují ústavně vymezenou působnost těchto zákonodárných sborů (§ 11 zákona).

Ústavní soud buďto v neveřejném zasedání návrh odmítne, uznal-li, že nebyl podán včas, anebo že nepatří do působnosti ústavního soudu (§§ 14 a 15 zák.). Není-li žádné z těchto závad, rozhodne o návrhu po veřejném ústním líčení ve věci samé. Uzná-li návrh odůvodněným, vysloví nálezem, která ustanovení určitého zákona jsou v rozporu s kterými ustanoveními určitého ústavního zákona nebo

která ustanovení určitého zákona, usneseného Národním shromážděním nebo sněmem P. R., překročí ústavně vymezenou působnost těchto zákonodárných sborů a jsou tudíž neplatná (§ 18 zákona).

Nález ústavního soudu dá předseda doručiti vládě. Ministr vnitra jest povinen do osmi dnů nález bez odůvodnění uveřejniti ve Sbírce z. a n. Současně uveřejní se nález s podrobným odůvodněním v úředních listech (§ 19 zákona).

Uveřejnění nálezu ve Sbírce z. a n. má ten účinek, že ode dne uveřejnění zákonodárné sbory, vláda, všechny úřady a soudy jsou nálezem vázány (§ 20 zákona).

Ad b) Opatření Stálého výboru buďtež současně s vyhlášením ve Sb. z. a n. předložena vládou ústavnímu soudu, zda opatření, jemu předložená, vyhovují odstavci 8 lit. b § 54 ústav. listiny (§ 54 (13) ústavní listiny; opatřením nesmí se měniti zákony ústavní a příslušnost úřadů, leč by šlo o rozšíření působnosti už zřízených novými úkoly).

O platnosti prozatímního opatření podle § 54 ústavní listiny rozhoduje ústavní soud z úřední povinnosti, jakmile mu vládou bude předloženo. O řízení platí obdobně totéž, co v případě § 7 a zákona čís. 162/20 (§ 21 zákona).

Jednací řád ústavního soudu vyhlášen ve Sb. z. a n., čís. 255, 1922.

2.) Zákonům po této stránce rovnají se opatření po rozumu § 54 ústavní listiny. Opatření ta mají prozatímní platnost zákona (§ 54 (12) ústavní listiny).

3.) Při zákoně (a opatření Stálého výboru dle § 54 ústavní listiny) mohou soudcové jen zkoumati, byl-li řádně vyhlášen (§ 102 ústavní listiny).

a) K platnosti zákona jest třeba, by byl vyhlášen a to způsobem, jak ustanovuje zákon (§ 49 ústavní listiny).

Vyhlašuje se pak zákon tím, že se uveřejní ve Sb. z. a n. (zákon ze dne 13. března 1919, čís. 139 Sb. z. a n.) a to:

α) větou »Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně« (§ 49 ústavní listiny),

β) za podpisu presidenta republiky, předsedy vlády a ministra, jenž výkonem zákona jest pověřen (§ 51 ústavní listiny) a jenž v každém zákoně musí býti uveden (§ 50 ústavní listiny). Nemá-li za neprázdněný nebo churavý president náměstka, podepisuje zaň předseda vlády (§ 51 ústavní listiny). Předsedu vlády zastupuje trva-

lý jeho náměstek a kdyby ani náměstek nemohl ho zastupovati, věkem nejstarší člen vlády (§§ 51 a 71 ústavní listiny),

b) Opatření dle § 54 ústavní listiny mají prozatímní platnost zákona jen za splnění i formálních náležitostí, jež soudu zkoumati náleží. K těmto formálním náležitostem se vyhledává, by opatření

α) vyhlášeno bylo ve Sbírce zákonů a nařízení,

β) by stalo se tak s poukazem na § 54 ústavní listiny a

γ) bylo podepsáno prezidentem republiky, předsedou vlády nebo jeho náměstkem a aspoň polovicí ministrů (§ 54 (12) ústavní listiny)

Za presidenta republiky nemohl by v tomto případě podepsati předseda vlády, poněvadž zákon o podpisu náměstkem se nezmiňuje a opačný výklad mohl by vésti k tomu, že by obcházen byl předpis, podle něhož opatření, kterým prezident republiky odepřel souhlas, nelze vyhlásiti.

II. Poměr soudů k moci výkonné vyhraněn jest v § 102 ústavní listiny. Dle tohoto ustanovení mají soudcové právo, řešice určitou právní věc, zkoumati platnost nařízení.

Přísluší tedy soudům:

a) zkoumati nejen, zda to které nařízení bylo řádně vyhlášeno, nýbrž i zda jest věcně platným, t. j. zda a pokud vydáno bylo ku provedení určitého zákona a v jeho mezích (§ 55 ústavní listiny). Jde tedy o to, zda nařízení opírá se vůbec o podklad určitého zákona a zda není contra nebo praeter legem, t. j. zda neobsahuje změnu nebo doplněk zákona. V té příčině dlužno rozlišovati:

α) nařízení, vydaná na základě tak zv. zmocňovacího zákona. Stává se totiž, že zákon vytýká jen určitou směrnicí, ponechávaje vládě, by nařízením tento t. zv. rámcový zákon vyplnila. Tu obmezuje se soudcovské zkoumání na to, zda nařízení co do svých zásad zapadá do rámce zákona;

β) t. zv. nařízení prováděcí, vydaná na základě zákona, podrobně provedeného, vzhledem k jeho povšechné doložce, že provést tento zákon ukládá se ministru (ministrům), v zákoně uvedeným. V tomto případě zkoumá soud, zda nařízení uvádí v život tu kterou podrobnost v zákoně upravenou a zda-li nevnáší do zákona něco, co zákon jinak upravil neb upravití snad opomenul;

b) řečené právo mají soudové, řešice určitou právní věc. Pochybnou otázkou platnosti nařízení nezabývá se soud jakožto otázkou hlavní a nezabývá se jí ve výroku rozsudku nebo jinakého rozhodnutí, nýbrž zabývá se jí u příležitosti určité právní věci a jen jako otázkou prejudiciální a jen v důvodech rozhodnutí. Závisí-li to-

to na použití toho, co v nařízení řečeno, vysloví se soud v důvodech o tom, zda uznává nařízení za platné, čili nic. V onom případě vybuduje své rozhodnutí na obsahu nařízení, v tomto případě zůstává obsah nařízení nadále bez povšimnutí.

III. Poměr soudnictví ke správě vyjadřuje § 96 ústavní listiny zásadou, že soudnictví jest od správy ve všech stolicích odděleno.

Které věci patří do oboru působnosti soudů a které přikázány jsou úřadům správním, zákonem všeobecně vymezeno není. Vodítkem pro řešení této otázky jest jednak čl. I. uv. zák. k j. n., podle něhož jurisdikční normou upravena jest pravomoc soudů v občanských věcech právních, jednak čl. I. uv. zák. k c. ř. s., podle něhož civilním řádem soudním upraveno jest řízení ve sporech práva občanského. Dle tohoto náležeji před soud ony poměry životní, jež posuzovati sluší dle zásad práva soukromého, před úřady správní pak konkrétní uspořádání oněch poměrů, k nimž nutno přihlížeti podle zásad práva veřejného. Při tom dlužno hleděti jen k podstatě nároků, nikoli též k tomu, kterým právním pramenem poměr jest upraven, zda totiž příslušné právní pravidlo obsaženo jest v zákoně jinak soukromoprávním, či v zákoně jinak veřejnoprávním. Rovněž nezáleží na zevním rouše, jímž lze právní poměr přioděti. Tak není povaha veřejnoprávního nároku jako takového o sobě zmařena tím, že právní poměr lze vtěsnati do schematu, jež jinak jest vyhraněným utvarem práva soukromého, na příklad že lze poměr ustrojiti jako poměr smluvní, že lze nárok ustrojiti jako nárok na náhradu škody, nárok z bezdůvodného obohacení a pod. Vždyť tato a podobná struktura jest jen zevním rouchem, jímž na podstatě poměru ničeho se nemění. Na čem pouze a jedině záleží, je podstata nároku. Právo soukromé má na zřeteli pouze samostatnou, izolovanou jsoucnost jednotlivců co do vzájemných styků právních, právo veřejné hledí k jednotlivcům jakožto členům vyšších organických svazků, ve které společnost lidská jest sdružena (stát, země, obec atd), určujíc práva a povinnosti, z tohoto spojení vzcházející. Při soukromoprávních nárocích zůstává příslušnost jednotlivce k vyššímu organickému svazku mimo úvahu, nárok, pokud se týče závazek nemá s touto příslušností co činiti, jednatel a vyšší organický svazek nejsou, hledíc k nároku, v poměru podřízenosti, pokud se týče nadřízenosti, nýbrž rovnocennými, koordinovanými subjekty právními. Okolnost, že jako druhá strana vystupuje vyšší organický svazek státní společnosti, je zcela nahodilou a nepodstatnou. Při

veřejnoprávním poměru vyvívá nárok z poměru podřízenosti a nadřízenosti, z imperia vyššího organického svazku, poměr podřízenosti a nadřízenosti jest základem nároku, střetnutí se jedince jakožto člena vyššího organického svazu s tímto svazem jest podstatou veřejnoprávního nároku (srovnej v podrobnostech zejména: Dr. Jiří Pražák, Spory o příslušnost mezi soudy a úřady správními, Praha 1883).

Z řečeného vyplývá, že i stát, obec atd., pokud vůči svým členům jako takovým neosvědčuje svou moc nadřízenosti, nýbrž vystupuje vůči nim bez ohledu na tento svazek jako nositel právních poměrů, může jakožto právnická osoba na soudě žalovati a žalován býti z nároků, jež z takovýchto právních poměrů se zrodily.

Ze zásady § 96 ústavní listiny plyne, že soud nesmí zabývati se věcí, spadající do oboru správy, a ovšem ani naopak. Vznese-li na soud jinaká záležitost než záležitost povahy soukromoprávní, nesmí soud o ní jednání zahájit, a stalo-li se tak omylem, nesmí v jednání o takovéto záležitosti pokračovati. Žalobu z takového poměru odmítne soud pro nepřipustnost pořadu práva, a jednal-li omylem již v záležitosti, zruší v kterémkoliv období řízení usnesením posavadní jednání jako zmatečné a odmítne žalobu pro nepřipustnost pořadu práva. Jako soud první stolice zachová se i soud vyšší stolice, k němuž věc přípustným opravným prostředkem se dostala a jenž seznal, že věc ta nepatří k řádným soudům (§§ 41, 42 j. n.; §§ 240, 477 čís. 6, 471 čís. 6, 503 čís. 1 a 513 c. ř. s.). Objeví-li se teprve po pravoplatném zakončení řízení (tedy i po soudním smíru — § 204 c. ř. s.), že věc k řádným soudům nepatří, vysloví se

a) nejvyšším soudem, že provedené řízení jest zmatečným. Na tom, zda v předchozím řízení věc dospěla až k nejvyššímu soudu, či zda řízení zakončeno bylo pravoplatně již ve stoličce nebo stolicích nižších, pro otázku příslušnosti nejvyššího soudu nezáleží. Předpokládá se však:

b) že návrh, by provedené řízení bylo prohlášeno za zmatečné, učiněn byl nejvyšším úřadem správním. Stranám právo k podobnému návrhu nepřisluší. Nejvyšším úřadem správním jest příslušné odborné ministerstvo, pokud se týče příslušný nejvyšší orgán samosprávný,

c) že navrhovanému prohlášení řízení za zmatečné nevádí dosud závazné rozhodnutí téhož anebo jiného soudu o důvodu zmatečnosti (§ 42 II a III j. n.). To znamená, že soud, u něhož bylo řízení pravoplatně zakončeno, nebo jiný soud, jenž dříve s touž věcí se byl za-

býval, položil si, ať sám od sebe nebo k námitce strany, výslovně otázku, zda věc patří na pořad práva, že v této otázce výslovně rozhodl a jeho rozhodnutí došlo formální právní moci. V tomto případě nelze k téže otázce více se vraceti a jest vyloučen návrh dle § 42 j. n. Zůstává tudíž návrh ten obmezen na případy, kde soudové otázkou přípustnosti pořadu práva vůbec se nezabývali nebo sice se jí zabývali, ale v jiném směru než nyní v návrhu se uplatňuje. Ustanovení III. odstavce § 42 j. n. platí též pro soudy samé.

Jako soudu není dovoleno, by zabýval se věcmi, patřícími k úřadům správním, není ani stranám dovoleno, by věci takové buď výslovnou dohodou neb opomenutím námitky nepřípustnosti pořadu práva přivedly před soud (§ 104 j. n.) nebo přenesly na rozsudiho (§ 577 I. c. ř. s.).

Ze zásady § 96 ústavní listiny plyne dále

a) soudové nesmějí prováděti důkazy, by zabezpečeny byly pro budoucí řízení správní (§ 384 c. ř. s.). Ovšem ale jsou soudové povinni, by v případech, v zákoně uvedených, předsebrali za řízení správního nebo k jeho účelům výsledky nebo jinaké úkony, v zákoně naznačené (tak zejména v záležitostech daňových a poplatkových);

b) soudům zásadně nepřísluší, by donucovací mocí postaraly se o výkon nálezů úřadů správních. Výjimkou přikázána jest zvláštními zákony soudům exekuce nálezů správních v záležitostech práva veřejného (§ 1 čís. 12 ex. řádu). Pojednati o těchto výjimkách patří do výkladu o řízení exekučním.

Hledíc k tomu, že obor působnosti soudů a úřadů správních není v podrobnostech zákonem upraven, může se státi, že příslušnost k vyřízení téže právní záležitosti osvojují si jak soud, tak úřad správní, nebo že oba ji odmítají, odkazující ji ten k onomu a onen k tomuto. Tím dochází ke sporu o příslušnost (kompetenčnímu konfliktu) mezi soudy a úřady správními. V prvním případě mluvíme o kladném (positivním), v druhém případě o záporném (negativním) sporu o příslušnost. Dle § 96 (2) ústavní listiny řešení sporu o příslušnost mezi soudy a úřady správními upravuje zákon. Tímto úkonem pověřen byl v bývalém Rakousku t. zv. říšský soud (čl. II. zákl. zákona o říšském soudu ze dne 21. prosince 1867, čís. 143 ř. z., zákon ze dne 18. dubna 1869, čís. 44 ř. z. o organizaci říšského soudu, řízení na tomto soudě a výkonu jeho nálezů, jednací řád říšského soudu, upravený nařízením veškerého ministerstva ze dne 27. března 1915, čís. 78 ř. z. a zákon ze dne 22. října 1875, čís. 37 ř. z. na rok 1876, jímž částečnou změnou zákl. zák. stát., čís. 143 vydá-

na ustanovení o rozhodování kompetenčních konfliktů mezi správním dvorem soudním a řádnými soudy a mezi správním dvorem a říšským soudem). Zákonodárství Československé republiky nepřevzalo instituce říšského soudu. Úkony, přikázané dřívějším zákonodárstvím tomuto tribunálu, přešly po většině na nejvyšší správní soud, dílem přikázány v první stolici zemskému soudu v Praze. O řešení kompetenčních konfliktů pojednává zároveň s organizací nejvyššího správního soudu zákon ze dne 2. listopadu 1918, čís. 3 Sb. z. a n. Dle tohoto zákona (§ 3) rozhodovati o kompetenčních konfliktech mezi soudy řádnými s jedné strany a správními úřady se strany druhé, neb o konfliktech kompetenčních mezi nejvyšším správním soudem se strany jedné a řádným soudem se strany druhé (§ 2 zák. ze dne 22. října 1875, čís. 37 ř. z. z roku 1876), jest povolán zvláštní senát. Tento skládá se ze tří členů nejvyššího soudu a ze tří členů nejvyššího správního soudu a z předsedy. Předsedu jmenuje vždy na dobu tří let vláda (§ 3). Kompetenční konflikt záporný tu jest, když otázka příslušnosti v předepsaném instančním postupu poslední přípustnou stolicí byla popřena (§ 4 I zákona); to znamená, že o řešení záporného konfliktu kompetenčního lze zakročiti teprve tehdy, když jak v řízení soudním, tak i v řízení správním proti odmítnutí věci pro nepřislušnost vyčerpány byly bez úspěchu v jednom každém z obou těchto řízení přípustné opravné prostředky.

Kompetenční konflikt kladný tu jest, jakmile v téže záležitosti řádný soud s jedné a úřad správní nebo nejvyšší správní soud s druhé strany příslušnost si osobují (§ 4 II zákona).

Legitimovány k návrhu na řešení kompetenčního konfliktu jsou buď strana zúčastněná na záležitosti, pro niž příslušnost jest sporná, buď úřad nebo soud, o jehož příslušnost se jedná (§ 5 zákona). Poněvadž zákon nerozeznává, platí ohledně legitimace k návrhu totéž jak při kladném, tak při záporném konfliktu kompetenčním. Při tom se zapomíná, že na kladném kompetenčním konfliktu je v první řadě zúčastněn jen zájem veřejný, na záporném v první řadě jen zájem stran.

Návrh podati jest u předsedy rozhodovacího senátu v tolika vyhotoveních, by jedno mohlo zůstat u rozhodujícího senátu a po jednom mohli obdržeti ostatní na kompetenčním konfliktu zúčastnění. K účastníkům jest čítati netoliko soud a úřad o příslušnost se proucí, nýbrž i strany v oné věci, k níž příslušnost se stala spornou (§ 5).

Návrh dodá se ostatním účastníkům k projevu, načež rozhodne se o něm v sezení neveřejném (§ 6).

Senát buďsi:

a) odmítne usnesením návrh, není-li přípustným nebo není dovolaný rozhodující senát příslušným,

b) jinak vysloví rozsudkem, který úřad či soud jest pro dotčenou záležitost příslušným (§ 6).

Svrchu vylíčenou úpravu věci nelze zajisté považovati ani v podrobnostech za zdařilou ani za úplnou ani za zcela přesnou. Byl také zákon ve schůzi Pražské Právnické jednoty ze dne 5. prosince 1918 a násl. podroben zevrubné kritice. Výsledky její a rozpravy o tom uveřejněny jsou v »Právniku« z roku 1918 a 1919.

Ze zásady, vedle které vyřizovati záležitosti ryze soukromoprávní, povolány jsou soudy, záležitosti veřejnoprávní, pak úřady správní, platí i v tom, i v onom směru výjimky:

1.) úřadům správním přísluší vyřizovati spory z nižšího poměru námezdního, vzniklé za jeho trvání a do 30 dnů po jeho rozvázání a to:

a) spory z poměru čeledního představenstvu obce, ve městech se zeměpanským policejním úřadem tomuto úřadu (min. nař. ze dne 7. prosince 1856, čís. 224 ř. z.),

b) spory z poměru pomocných pracovníků a nádeníků, zaměstnaných při hospodářství polním a lesním, okresnímu hejtmanství, nyní politické správě okresní, resp. až bude proveden zákon ze dne 9. března 1920, čís. 158 Sb. z. a n., okresnímu senátu (min. nař. ze dne 15. března 1860, čís. 73 ř. z.),

2.) politický úřad (okresní senát) v nálezu, odsuzujícím pro polní pych, rozhodne též o náhradě škody, již dlužno poskytnouti, a v případě, že třetí osoby, jimž nelze spoluviny přičítati, měly z polního pychu prospěch (na př. při poškození spasením) určí též, pokud tyto osoby mají poškozenému dáti náhradu (§§ 25 a 26 min. nařízení ze dne 30. ledna 1860, č. 28 ř. z.),

3.) politickému úřadu přísluší rozhodovati o žalobách pro rušenou držbu děl vodních změnou vodního toku (min. nař. ze dne 7. července 1860, čís. 172 ř. z.).

Rozhodnutí správních úřadů o nárocích soukromoprávních jest však podrobeno kritice a kontrole řádných soudů. Jako již dříve článkem 15. zákl. zákona státního o moci soudcovské ze dne 21. prosince 1867, čís. 144 ř. z., ustanovuje § 105 ústavní listiny toto: »Ve všech případech, ve kterých úřad správní podle zákonů

o tom vydaných rozhoduje o nárocích soukromoprávních, volno jest straně tímto rozhodnutím dotčené, po vyčerpání opravných prostředků dovolávati se nápravy pořadem práva. Podrobnosti upravuje zákon». Posléz zmíněným dodatkem jasně vysloveno, že svrchu uvedené zásady bude lze užíti teprve, až bude vydán zvláštní zákon k provedení § 105 ústavní listiny. V tomto zákoně bude třeba zaujati stanovisko ke sporným otázkám, jež pojily se ke článku 15 zák. zákona stát. moci soudcovské (viz Pražák: Spory o příslušnost mezi soudy a úřady správními, díl první, str. 134 a násl.).

4.) Naopak povolání jsou řádní soudové výjimečně k tomu, by rozhodovali o nárocích, jež jinak z pořadu práva byly by vyloučeny.

Podle zákona ze dne 2. listopadu 1918, čís. 4 Sb. z. a n. lze nároky proti státu nebo jeho jednotlivým zemím uplatňovati žalobou u řádných soudů. Příslušným jest v prvé stolici zemský civilní soud v Praze.

Které to nároky jsou, zákon blíže nevymezuje. Rukojeť podává souvislost cit. zákona čís. 4 Sb. z. a n. jednak se zák. zákonem státním o říšském soudě ze dne 21. prosince 1867, čís. 143 ř. z., jednak se zákonem ze dne 2. listopadu 1918, čís. 3 Sb. z. a n. o nejvyšším správním soudě. Touto cestou dospívá se k tomuto dvojímu poznatku:

a) v zákoně čís. 4 Sb. z. a n. na rok 1918 míněny jsou pouze nároky, jež nehodí se na pořad práva. Neboť přikazovati řádným soudcům rozhodování o soukromoprávních nárocích bylo by superfluum, poněvadž to rozumí se samo sebou již dle zákonů o soudní příslušnosti a civilním řízení, an stát a jeho země, pokud jsou nositeli soukromoprávních poměrů, nejsou ohledně těchto poměrů nijak vyjmuty z příslušnosti řádných soudů. Tím méně bylo příčiny, by takovéto spory byly soustředěny místně v Praze, druhově u soudu sborového. Také důvody historické mluví pro výklad zde zastávaný a praxí nejvyššího soudu již uznáný. Citovaným zákonem čís. 4 sb. z. a n. podědili soudové částečně úkony, jež dosud dle čl. 3. zák. stát. o říšském soudě tomuto soudu byly přikázány. Podle čl. 3 a) posléz zmíněného zák. příslušelo říšskému soudu, by rozhodoval s konečnou platností o nárocích jednotlivých království a zemí, zastoupených na říšské radě, na veškerost těchto království a zemí a naopak, pak o nárocích některého království nebo některé země na jiné království nebo na jinou zemi, posléze o nárocích obcí, korporací nebo jednotlivců na některé království nebo na některou zemi nebo na jejich veškerost, pakliže tyto nároky nehodí

se k tomu, by vyřízeny byly řádným pořadem práva;

b) předpis zákona čís. 4 Sb. z. a n. na rok 1918 nevztahuje se k nárokům proti celému státu nebo jeho jednotlivým zemím, o nichž v mezích své příslušnosti rozhodovati povolány jsou úřady správní. Neboť citovaný zákon přikazuje řádným soudům rozhodovati o nárocích proti celému státu nebo jeho jednotlivým zemím jen potud, pokud rozhodovati o takových nárocích nepřísluší dle § 2, čís. 6 zákona ze dne 2. listopadu 1918, čís. 3 Sb. z. a n. o nejvyšším správním soudě tomuto soudu. Dle posléz řečeného zákonného předpisu rozhoduje nejvyšší správní soud o nárocích proti státu nebo jednotlivým zemím tohoto státu tenkrát, rozhodly-li již o nárocích těchto v mezích své příslušnosti v instančním pořadí úřady správní a jde-li toliko o přezkoumání tohoto rozhodnutí. Jedná-li se tedy o veřejnoprávní nárok proti státu nebo jeho jednotlivým zemím, není straně dáno na vůli, by nárok ten uplatňovala buď cestou administrativní nebo žalobou u zemského soudu nebo dokonce i tou i onou cestou, nýbrž ponechává se jí jen cesta řízení administrativního, je-li toto pro nárok přístupným, jinak pouze cesta soudní.

Také výklad zákona čís. 4 Sb. z. a n. na rok 1918 učiněn předmětem rozpravy v Pražské Právnické jednotě, o níž již byla řeč.

O postavení soudu k předurčujícím otázkám veřejnoprávním platí v celku totéž, co vyloženo o poměru řízení civilního k řízení trestnímu. Rozhoduje o soukromoprávním nároku, řeší civilní soud, arcíť jen v důvodech a tudíž, aniž by tím o otázce pravoplatně bylo rozhodnuto, i předurčující otázky veřejnoprávní. Koná-li se však již u správního úřadu řízení, v němž rozhodnuto bude o předurčující otázce veřejnoprávní, civilní soud může (ale nemusí) přerušiti další projednávání sporu do doby, až o předurčující veřejnoprávní otázce bude pravoplatně rozhodnuto v řízení správním (§ 190 c. ř. s.). Zásady § 190 c. ř. s. o příslušnosti soudu co do řešení předurčujících otázek veřejnoprávních převzaty též do zákona o výsadách ze dne 11. ledna 1897, čís. 30 ř. z. (§§ 109, 110).

Modifikace zásady, vedle níž o soukromoprávních nárocích rozhodují soudové, o nárocích veřejnoprávních úřady správní, nastává v případech, kde soudové vázání jsou předurčujícím výrokem úřadů správních. Takovýmito případy jsou:

a) úřady politické prvé stolice rozhodují, vyslechnuvše okresní výbor, o povinnosti k náhradě škody, zanedbala-li obec v Čechách

vykonávati náležitě policii místní, soud určí pak objem náhrady (§ 37 českého obecního zřízení);

b) požaduje-li obec náhradu za náklady na opatrování chudých od těch, kdož podle občanského práva jsou povinni chudého opatrovati, určí obnos nákladu způsobem soud vížícím úřad politický, soud rozhodne pak o povinnosti k náhradě takto vymezeného nákladu (§§ 38 a 39 zákona o právu domovském ze dne 3. prosince 1863, čís. 105 ř. z., jenž po této stránce nedoznal změny ani novelou o právu domovském ze dne 5. prosince 1896, čís. 222 ř. z., ani ústavním zákonem ze dne 9. dubna 1920, čís. 236 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského v republice Československé);

c) politický úřad I. stolice rozhoduje o tom, zda právo k určitému vzorku bylo porušeno, soud pak na základě tohoto výroku rozhodne o nárocích náhradních (§ 9 zákona o ochraně vzorků ze dne 7. prosince 1858, čís. 237 ř. z.).

Zvlášť ještě dlužno pojednati:

- 1.) o nárocích z poměru státních úředníků,
- 2.) o ručení státu a soudců za náhradu škody, kterou tito způsobili tím, že porušili právo u konání svého úřadu,
- 3.) o ručení státu za škodu, způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci.

K čís. 1. Poměr státních úředníků ke státu spočívá v právu veřejném. Sporno jen, zda jedná se o poměr smluvní, či o jednostranný poměr mocenský. O nárocích z tohoto poměru, ať již úředníka proti státu nebo naopak, nepřísluší rozhodovati soudům, nýbrž nároky ty docházejí vyřízení cestou správní (dv. dekr. ze dne 16. srpna 1841, čís. 555 sb. z. s.). K oněm nárokům patří zejména nárok státního úředníka na služební a zaopatřovací požitky, k těmto patří jednak pohledávky z t. zv. defektů, t. j. pohledávky toho, čeho nedostává se na penězích nebo jiných cenných věcech, úředníku pod dozor svěřených, jednak pohledávky náhrady škody, odvozované ze skutečnosti, že úředník zanedbal povinnosti úřadu. Při tom arcí dlužno, pokud příslušnými předpisy jinak není stanoveno, vyloučiti z použití shora řečeného ustanovení zaměstnance, kteří jsou sice ve

Kdežto ze zásady, vedle které o nárocích státních úředníků proti státu ze služebního poměru rozhodují úřady správní, není výjimky, prolomena jest zásada, vedle které nároky státu proti státnímu úředníku ze služebního poměru docházejí konečného vyřízení cestou správní, několika výjimkami a to:

a) proti konečnému administrativnímu vyřízení ohledně účtu, jež byl složil úředník, ke kladení účtu povinný, může úředník, cítí-li se tím zkráceným, nastoupiti u soudu zápornou žalobou určovací, a to ve lhůtě šesti, pokud se týče dvanácti neděl ode dne dodání dotčeného vyřízení dle toho, bydlí-li úředník v téže, či jiné zemi, než ve které účet došel účtárnou vyřízení (dv. dekr. ze dne 16. ledna 1786, čís. 516 Sb. z. s. a čl. XXXVIII. uvoz. zák. k c. ř. s.);

b) pozůstalost nastoupiti může na erár určovací žalobou, byl-li zůstavitel povinen s erárem súčtovat a erár neohlášením svých nároků odevzdání pozůstalosti oddaluje (dv. dekr. ze dne 6. března 1789, čís. 984 Sb. z. s. a čl. XXXVIII. uvoz. zák. k c. ř. s.). Pozůstalost takovýchto osob nesmí totiž bez souhlasu příslušného úřadu býti odevzdána (§ 156 nesp. říz.);

c) náhradnímu nálezu, vydanému v administrativním řízení úřadem vojenským proti příslušníku vojska pro porušení služebních povinností, čeliti lze buď zápornou žalobou určovací, buď odporem a to:

α) do tří měsíců ode dne doručení konečného administrativního účetního nálezu budiž u sborového soudu I. stolice, v jehož obvodu měl žalobce v čase doručení tohoto nálezu své obecné sudiště, nastoupeno žalobou, má-li po vyčerpání opravných prostředků zdvižen býti konečný účetní nález, když jde o škodu, způsobenou schodkem na penězích, cenných papírech anebo zásobách, jichž původní obnos, pokud se týče stav, zjištěn byl listinou a náhrada uložena byla osobě, provinivší se proti zákonu trestnímu neb dopustivší se porušení úřední povinnosti co do přijímání, výdaje, správy neb dopravy těchto předmětů. Trestného nebo disciplinárního odsouzení netřeba;

β) v případech jinaké škody nebo pro jinaké zavinění stačí, byli osobou, již náhrada uložena, do dvou neděl ode dne doručení administrativního nálezu vznesen odpor u úřadu, jímž nález byl vydán, aniž by na tom záleželo, je-li nález již nálezem konečným. Odpor má v zápětí, že náhradní nárok bude odkázán na pořad práva (zákon ze dne 6. června 1887, čís. 72 ř. z. a čl. XI., čís. 5 uv. zák. k c. ř. s.);

d) nahradil-li stát ve smyslu zákona syndikátního ze dne 12. července 1872, čís. 112 ř. z. straně škodu, jí způsobenou tím, že soudcovský úředník, vykonávaje svou činnost, porušil svou úřední povinnost, má sice právo postihu na úředníka, jenž škodu zavinil, ale tento postižný nárok nelze provést cestou správní (§ 21), nýbrž lze mu průchod zjednat pouze pořadem práva a to buď v řízení rozkazním u vrchního zemského soudu, jenž rozhodoval o nároku strany, je-li provinění úředníka majisto postaveno nálezem

trestním nebo disciplinárním (§ 19), jinak u soudu obyčejného a v řádném řízení (§ 21 cit. zákona a §§ 600 až 602 c. ř. s.). Naproti tomu nároky náhradní, vyvozované státem přímo ze služebního poměru, slušelo by i proti soudcovskému úředníku vymáhati cestou správní (cit. dvor. dekret ze dne 16. srpna 1841, čís. 555 sb. z. s.), při čemž by však i soudcovskému úředníku vyhražena zůstala cesta, naznačená v § 89 odst. 2 služební pragmatiky (čl. I. odst. 3 služební pragmatiky);

e) i mimo případ, uvedený pod písm. a, může každý státní úředník, jenž na základě služebního poměru odsouzen byl administrativním nálezem k náhradě škody, do třiceti dnů po pravomoci tohoto nálezu vzít nárok v odpor určovací žalobou, podanou na stát u věcně příslušného soudu, v jehož obvodu měl v čase doručení nálezu své obecní sudiště. O této žalobě platí ustanovení článku XXXVIII. uvoz. zák. k c. ř. s. (§ 89 odstavec 2 služební pragmatiky — zákon ze dne 25. ledna 1914, čís. 15 ř. z.).

P o z n á m k a. Služební poměry s a m o s p r á v n ý c h (autonomních) ú ř e d n í k ů a z ř í z e n c ů jsou zákonodárstvím republiky nově upraveny.

Služební poměry s a m o s p r á v n ý c h ú ř e d n í k ů upraveny jsou dvěma zákony, jež jsou z téhož dne, totiž ze dne 23. července 1919, a upravují se:

a) zákonem čís. 443 Sb. z. a n. služební poměry ú ř e d n í k ů při obcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a

b) zákonem čís. 444 Sb. z. a n. služební poměry o k r e s n í c h ú ř e d n í k ů v Č e c h á c h. Oba tyto zákony mají doslova se srovnávající § 40, který zní:

»Spory o příjmy služební a výslužné úředníka, o zaopatřovací požitky vdov a sirotků, jakož i ostatní spory, vzešlé ze služebního poměru úředníka, rozhodují se pořadem instancí samosprávných«.

Služební poměry s a m o s p r á v n ý c h z ř í z e n c ů upraveny jsou dvěma zákony z téhož dne, totiž ze dne 17. prosince 1919, z nichž

a) zákon čís. 16 Sb. z. a n. na rok 1920 upravuje služební poměry trvale ustanovených z ř í z e n c ů při obcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku;

b) zákon čís. 17 Sb. z. a n. na rok 1920 upravuje služební poměry trvale ustanovených zřízenců a cestářů okresních zastupitelstev v Čechách a okresních silničních výborů na Moravě

a ve Slezsku. Obojí tento zákon má doslova shodný § 24, jenž ustanovuje:

»Spory o příjmy služební a výslužné zřízení, o zaopatřovací požitky vdov a sirotek, jakož i ostatní spory, vzešlé ze služebních poměrů, rozhodují se pořadem soudním«.

K zákonu čís. 16 Sb. z. a n. z r. 1920 o samosprávných zřízeních vydáno nařízení vlády republiky Československé ze dne 14. srpna 1920, čís. 483 Sb. z. a n., jímž u provedení § 10 zákona upravuje se řízení disciplinární. Nařízení vlády republiky Československé ze dne 15. července 1920, čís. 437 Sb. z. a n. provádí v témž smyslu § 10 zákona čís. 17 Sb. z. a n. na rok 1920.

Oba tyto zákony (čís. 16 a 17 Sb. z. a n. z roku 1920) pozměněny částečně, totiž ohledně § 3, zákonem ze dne 21. prosince 1921, čís. 478 Sb. z. a n.

K čís. 2. Škodu, kterou způsobil soudce, ať již státní, ať již odborný soudce laik neb úředník a zřízenec k soudním úkonům povoláný (zejména též soudní kancelářský oficiant, kancelářský pomocník a zřízenec), nebo státní úředník nebo zřízenec státního berního úřadu, tito posléz řečení však jen, pokud jejich úřední úkony vztahují se k soudním depositům nebo soudním sirotčím penězům, nebo posléze notář jako soudní komisař tím, že konaje úřad buďsi v řízení sporném, buďsi v řízení nesporném, prohrěšil se činěním neb opomenutím na své úřední povinnosti, lze vymáhati, pakliže škoda opravnými prostředky nemohla býti odvrácena, pořadem práva a to žalobou buďsi na dotyčného úředníka, jenž má postavení hlavního dlužníka, buďsi na stát, jenž má postavení rukojmího a plátce, buďsi na oba zároveň. Příslušným jest výlučně vrchní zemský soud, v jehož obvodu je sídlo soudu, při němž škoda byla způsobena.

Řízení o této t. zv. žalobě syndikátní upraveno jest citovaným již zákonem ze dne 12. července 1872, čís. 112 ř. z., jenž přizpůsoben předpisům c. ř. s. (§§ 600 a 602 c. ř. s.; srovnej též čl. VI., č. 4. uv. zák. k j. n., jímž zachovány v platnosti §§ 8 a 17 syndikátního zákona, § 80 j. n., jímž upravena místní příslušnost pro syndikátní žaloby, a čl. XII. novely o úlevách soudům, jímž pozměněn odstavec 2 § 4 synd. zákona, vymezující okruh osob, k nimž se syndikátní zákon vztahuje).

Tyto předpisy má na zřeteli § 104 ústavní listiny, jenž zní: »Jak ručí stát a soudcové za náhradu škody, kterou tito způsobili tím, že porušili právo u konání svého úřadu, stanoví zvláštní zákon«.

K čís. 3. V § 92 ústavní listiny prohlášeno: »Pokud ručí stát za škodu, způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci, určuje zákon«. Zvláštní zákon, jímž by tato otázka byla upravena, nebyl vydán ani Československou republikou a nebylo takového zákona ani v bývalém Rakousku, ač již čl. 12 základního zákona státního o moci vládní a výkonné ze dne 21. prosince 1867, čís. 145 ř. z. prohlásil, že soukromoprávní závaznost státních úředníků, vznikající z protizákonného konání povinností úředních, bude upravena zvláštním zákonem. Platí proto dosud dvor. dekret ze dne 14. března 1806, čís. 758 sb. z. s., vedle kterého státní úředníci a zřízení (výjímajíc arcif úředníky soudní) za příčinou úřední své činnosti nikdy žalobami, u soudu podanými, nesmějí býti stíháni, nýbrž povinností soudu jest, aby žaloby takové ihned pro nepřípustnost pořadu práva vůbec vrátil. Nezbyvá tudíž na ten čas pro řečené nároky než cesta správní. Z pravidla cit. dvor. dekretu stanovena dříve výjimka v zákoně o zodpovědnosti ministrů ze dne 25. července 1867, čís. 101 ř. z. Tato výjimka v Československé republice neplatí, poněvadž posléz řečený zákon je zrušen §§ 34 a 79 ústavní listiny. Poruší-li totiž předseda nebo členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně zodpovědni. Právo k obžalobě přísluší sněmovně poslanecké, při čemž vyhledává se většiny dvou třetin za přítomnosti dvou třetin poslanců (§ 34 ústavní listiny). Trestní řízení provádí senát (§ 79 ústavní listiny). Zákon, jímž by tyto zásady byly v podrobnostech upraveny (§ 79 ústavní listiny), dosud vydán nebyl a není proto na ten čas ještě řešena otázka, jakou cestou lze uplatňovati náhradní nároky, vyvozované z řečeného porušení zákona se strany ministra.

Podotknouti sluší, že stát namnoze svými úředníky a zřízení vystupuje jako subjekt vztahů ryze soukromoprávních, na př. při smlouvách trhovách, nájemních a pod. Z těchto právních poměrů může ovšem stát jako jinaký subjekt právní býti žalován.

Konečně jsou případy, kde stát jest soukromníkům povinen náhradou škody, jež jim způsobena byla dílem mocí soudcovskou, dílem mocí výkonnou, aniž pro nárok ten na tom záleží, zda některému veřejnému zaměstnanci lze zavinení přičísti. Příslušnost upravena jest tak, že straně náleží, by nejprve vyzvala stát k dobrovolnému uznání a teprve, když by se jí nedostalo odpovědi vůbec nebo ne zcela uspokojivé, může strana nastoupiti pořadem práva. Sem patří:

a) zákon o odškodnění těch, kdož nevinně byli odsouzeni trestním soudem civilním nebo vojenským, ze dne 21. března 1918, čís. 109 ř. z.;

b) zákon ze dne 18. srpna 1918, čís. 317 ř. z. o povinnosti státu, by odškodnil civilní osoby za bezprávné poškození za světové války (usmrcení nebo těžké zranění civilní osoby příslušníky ozbrojené moci nebo četnictva nebo k jich poukazu, vazba, prozatímní zadržení, internování nebo konfinování civilních osob státními civilními úřady nebo příslušníky ozbrojené moci nebo četnictva, nebo k jich poukazu).